

УДК 801.81:398.2(477)

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2659.2021.29.2>

Світлана Карпенко, канд. філол. наук, доц.

ORCID: 0000-0003-0700-2036

e-mail: svitlanka_nova@ukr.net

Білоцерківський національний аграрний університет, Біла Церква, Україна

АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ КАЗКИ В ОСТАННЮ ТРЕТИНУ ХХ СТОЛІТТЯ: ФОРМУВАННЯ НОВОЇ ШКОЛИ КАЗКОЗНАВСТВА

Остання третина ХХ ст. у фольклористиці позначена пошуком методології й едиційної практики. Міжнародний досвід вивчення казки (створення покажчиків, словників, теоретичні дослідження) позитивно впливав на розвиток українського казкознавства, зокрема його інтернаціональний характер, проте негативно створював атмосферу національної меншовартості української науки, нездатності відкривати у власному фольклорі щось нове, оригінальне. Підґрунтям дослідження стали напрацювання українських казкознавців (І. Березовського, М. Гиряка, М. Зінчука, Л. Дунаєвської), що датуються останньою третиною ХХ ст. Також у дослідженні використано казкознавчі праці вітчизняних і зарубіжних вчених у їхній послідовно-логічній взаємодії; вказано на міжнародну проблематику порушвану вченими стосовно вивчення народної казки, її жанрової основи й поетики. На підставі розгляду збірників казок зроблено висновки про динаміку вдосконалення методології фіксації та публікації казкових нарративів.

Даючи оцінку стану розвитку української науки про народну казку можемо констатувати: 1) українське казкознавство останньої третини ХХ ст. розвивалося у теоретичному та практичному аспектах. Поява багатотомних збірників казок М. Гиряка та М. Зінчука, а також серійних видань Л. Дунаєвської заклали підвалини для подальших теоретичних досліджень; 2) участь українських казкознавців у міжнародних проєктах покажчиків сюжетів та мотивів казок засвідчувала про високий рівень методики вивчення жанру. Напрацювання вчених сприяло появі не лише підручників, покажчиків та енциклопедій, а й кафедр університетів; 3) теоретичні напрацювання Л. Дунаєвської сформували нову школу казкознавства, що орієнтується на міжнародний контекст.

Ключові слова: українська народна казка, казкознавство, фольклористика, збірники казок.

Вступ. Наукові публікації останньої третини ХХ ст. поставили казкознавство на перетині філології, культурології та мистецтвознавства, що позитивно вплинуло на формування нової проблематики вивчення народної казки. Діяльність наукових осередків та установ, що вивчали народні казки, традиційно популяризувалася через видання наукових збірників матеріалів конференцій. Звичайно, не було спеціально відведених секцій для їхнього вивчення, проте постійна присутність досліджень про казку на сторінках збірників статей типу "Фольклор народів РСФСР" вказувала на актуальність і безперервність казкознавчих студій, їхню необхідність і конкурентноздатність. Тематика порушувала інтернаціональні аспекти жанру й особливості їхніх проявів. Попри напрацювання вчених про народну казку в ХІХ ст. і першій половині ХХ ст., науковці продовжували вивчати її складові, що виявлялися під час роботи із фіксованими нарративами.

Методологія дослідження. Підґрунтям до написання нашого дослідження стали теоретичні праці з методології казкознавства та збірники казок, упорядковані І. Березовським, М. Гиряком, Л. Дунаєвською, М. Зінчуком, що датуються останньою третиною ХХ ст. Спираючись на емпіричні й теоретичні методи, встановлено закономірності в розвитку науки про казку. Зокрема, метод аналізу дозволив зробити висновки про оригінальність праць учених з окресленням перспектив подальших досліджень; описовий – презентував складові монографій і збірників текстів казок, дозволив уявити обсяги порушених проблем у вивченні казки; історичний – показав процеси розвитку казкознавства у хронології появи досліджень, актуалізації казкознавчих студій у перспективі. На підставі розгляду збірників казок зроблено висновки про динаміку вдосконалення методології фіксації та публікації казкових нарративів.

Остання третина ХХ ст. у фольклористиці позначена удосконаленням методології та едиційної практики. Формулюючи мету нашого дослідження, акцентуватимемо на аспектах вивчення української народної казки в цей період на підставі існування нової школи казкознавства, що сформувалася на базі закладів вищої освіти, авторських наукових проєктів, напрацювань казкознавців.

Результати дослідження. Динаміка українського модерного казкознавства останньої третини ХХ ст. пов'язана

з діяльністю академічного вченого, дослідника історії фольклористики та збирача фольклору І. Березовського [2, 3, 4, 6], співукладача української частини "Порівняльного покажчика сюжетів східнослов'янської казки" [1]. Його методологічні принципи спиралися на досягнення О. Потебні, М. Грушевського, І. Франка, В. Гнатюка, М. Левченка та сформували дослідження наступного покоління казкознавців: Л. Дунаєвської, В. Давидюка, О. Бріциної, Н. Смагло, Л. Мушкетик, С. Карпенко й ін. Вивчаючи українську народну казку, І. Березовський порушував перспективні теми міжнародної компаративістики, що стосувалися проблем циклізації сюжетів і мотивів "звірного епосу" [5]. Працюючи над українською частиною покажчика сюжетів казок [1], він використав матеріали рукопису М. Андрєєва [28], що дозволило заповнити лаку типології казки. Проєкт ученого – збірник "Казки про тварин" [2] – цінний для науковців завдяки публікації в ньому казок у варіативному спектрі, сприяючи зручному проведенню аналізу, класифікації, типологізації [27]. У передмові І. Березовський подав теоретичні положення щодо вивчення народної казки на сучасному етапі. Як представник порівняльно-історичного напрямку казкознавства, він обстоював думку, що казки про тварин можуть претендувати на звання "найдавнішого жанру народної прози" [1, с. 5], пропонуючи своєрідні ознаки, що сприяють виокремленню цього нарративу серед інших казкових жанрів. Продовження цих поглядів знаходимо в дослідженнях Л. Дунаєвської [24, 1997], В. Давидюка [19], С. Карпенко [27] та ін.

Модерна школа, одним з аспектів якої стало казкознавство, утворилася на першій в Україні кафедрі фольклористики Київського національного університету імені Тараса Шевченка, викладачі якої (Л. Дунаєвська, В. Бойко, О. Таланчук, Н. Малинська, Л. Копаниця, Л. Шурко, О. Павлов, Н. Лисюк, С. Росовецький) відкрили студентам таємниці народних вірувань, традицій, побуту не лише українців, а й інших народів світу в діахронії та синхронії вивчення і спостереження. Зупиняючись на аспектах казкознавчої школи кафедри фольклористики КНУ імені Тараса Шевченка, пригадаємо здобутки її першого професора В. Бойка, дослідника генези та специфіки фольклорного процесу. Упорядковані ним збірники казок [7, 8, 9] скомпоновані за класичним розмежуванням жанру на казки про тварин, чарівні

та побуту. У передмові вчений звернув увагу на поетику казки, її дидактичну місію.

Професора Л. Дунаєвську сучасники справедливо вважають відновлювачем традицій національної фольклористичної школи М. Максимовича, реформатором методологічної та едиційної практики, засновником школи сучасного українського казкознавства. Серед основних об'єктів досліджень Л. Дунаєвської – українські казки, народна проза, фольклорно-літературні зв'язки, історія розвитку української фольклористики. У 120 різножанрових публікаціях сформовано цілісний погляд на архетипні образи, світові фольклорні універсалії й елементи праслов'янської міфології, типологію та еволюцію різноманітних фольклорних жанрів, особливості побутування фольклору в сучасних цивілізаційних умовах. Відомими стали її монографії "Українська народна казка" [24], "Українська народна проза (легенда, казка): еволюція епічних традицій" [25], "Персонажна система української народної міфологічної прози. Аспекти поетики" [26].

У праці "Українська народна казка" Л. Дунаєвська вперше подала історіографію, акцентуючи увагу на вітчизняних дослідженнях і доцільності запозичення європейських методик вивчення казкових нарративів. Глибина розуміння природи казки стала підставою для створення авторських класифікацій типів персонажів (добротворці, злотворці, знедолені), художніх засобів (ретардація, градація, гіпербола, числова символіка), композиційної будови, розпізнавання множини казкових конфліктів, що зумовлені типами та мотивами казок [24].

Продовжуючи наукові пошуки, Л. Дунаєвська в дисертаційному дослідженні "Українська народна проза (легенда, казка): еволюція епічних традицій" [25] вказала на подібності та розмежування між казкою й легендою, побіжно звернувши увагу на відсутність єдиних підходів до наукової класифікації народної прози. Новизна досліджень ученої була спрямована на створення функціональних орієнтирів у вивченні естетики легенди й казки, розмежованість яких є питанням розвитку первісної синкретичної ідеології, що мала різну еволюцію. Крім диференційних, дослідниця вивчала міжнаціональні формотворчі ознаки, що споріднюють міфологічну легенду й казку. Аналізуючи персонажну систему обох жанрів, вона однією з основних репродуктивних досліджуваних одиниць вважала архетип як категорію праобразу та його мотивемну позицію в сюжеті (К. Юнг, Е. Дюркгейм, О. Веселовський, О. Потебня й ін.).

Напрацювання з теорії казки Л. Дунаєвська використала в підручнику "Українська народнопоетична творчість" [18], де вперше у розділі "Казка" змістовно розкрито питання історії казкознавства, сучасний підхід до жанрового розподілу текстів казок, методику записування та імена вчених і талановитих оповідачів. Поетика казки була визнана нею як методика виховання. Упорядковані збірники для дітей раннього, середнього та старшого шкільного віку [21, 22, 23] мають авторську методику, педагогічну мету, зберігають автентичку оповіді. Так, у "Золоту книгу казок" увійшли тексти з недрукованих джерел і давніх збірок із мінімальною обробкою граматичних форм і лексичного матеріалу. Збірку "З живого джерела" склали українські народні казки в записах, переказах і публікаціях українських письменників (133 казки із 37 збірок). Вона має паспортизацію сюжетів: із якого збірника взято та від кого й коли записано; у посторінкових примітках подано пояснення діалектизмів; у вступній статті здійснено аналіз українського казкового матеріалу за збірниками, збирачами й українськими казкознавцями, визначено роль казки в житті українців: дидактика, філософія, віра у кращу долю народу. Збірка "Семиліточка" також вміщувала записи народних казок XIX ст. і XX ст. і традиційно мала три групи казок

(23 казки про тварин, 25 чарівних і 33 побутових сюжети), проте тексти були в новому звучанні. Зумовлено це тими завданнями, які ставила Л. Дунаєвська перед собою: подавати в кожному виданні нові записи, варіанти, представити українську народну казку іншого регіону.

Як педагог вона уклала близько 20 навчальних програм для ЗВО, створила оригінальну методику викладання фольклористики. Як викладач – пропагувала серед студентів інтерес до фольклору всіх народів світу. Такий підхід ученої засвідчив її новаторство у вітчизняній фольклористичній, вихід на міжнародний рівень компаративістики [10].

Появі багатотомних збірок казок за редакцією одного упорядника сприяла велика кількість записів другої половини XX ст., що залишалася у приватних архівах науковців-фольклористів. Особливо помітною в казкознавстві досліджуваного періоду стала діяльність відомого у світі фольклориста, збирача казкового нарративу та упорядника серії збірок народних казок Східної Словаччини за географічним принципом М. Гиряка. Учений оприлюднив експедиційні матеріали казок українців-русинів з усіх регіонів Пряшівщини ("Українські народні казки Східної Словаччини" у 7 т. [12]), зберігши фонетичні, морфологічні, синтаксичні, лексичні й інші особливості говірок, подав біографії казкарів. Науковий апарат збірок містить індексацію сюжетних типів, стислий зміст кожної казки, а також словник діалектних слів. Проблематику тогочасного казкознавства М. Гиряк висвітлював у студіях про історію, структуру казки, казкарів і бібліографічні розвідки [13, 14, 15, 16, 17]. Окрім цього, часопис "Дружно вперед" упродовж року друкував його статті під рубрикою "Багатство бережене віками": № 1 "З історії збирання...", № 2 "Казкар і його творчість", № 3 "Талановита жінка-казкар", № 4 "Казки Ольги Дем'ян", № 5 "Казкар Андрій Кимак", № 6 "Березівський казкар", № 7 "Розповідає Іван Станко", № 8 "Інтерпретація народних казок", № 9 "Носії народної культури", № 10 "З рядів народних митців", № 11 "Родинно-побутові казки", № 12 "З уст народного митця" [11]. Ці назви є промовистими щодо внеску вченого в українське казкознавство, зокрема думки стосовно побутування сюжетів, їх регіональних особливостей, індивідуальної творчості казкарів, оригінальності манери оповідати казки.

Неоціненним внеском у розвиток вітчизняного казкознавства стала наукова та видавнича спадщина історика, фольклориста, письменника М. Зінчука. Як зазначає про нього М. Дмитренко, "М. Зінчук став справжнім фольклористом із 1974 р., коли із збіркою власних фольклорних записів відвідав Інститут мистецтвознавства, фольклору та етнографії ім. М. Рильського НАН України. Відтоді записування фольклорних зразків стало його доленосною місією" [20, с. 495]. 8300 казок майже з усіх регіонів України він упорядкував у 40 т. за загальною назвою "Українські народні казки" (2003–2018): 1–8 т. "Казки Гуцульщини" (2003–2009); 9–11 – "Казки Буковини" (2006–2009); 12–13 – "Казки Покуття" (2005); 14–17 – "Казки Бойківщини" (2006, 2012, 2015); 18–23 – "Казки Закарпаття" (2007–2009); 24–25 – "Казки Галичини" (2009, 2014); 26 – "Казки Волині" (2009); 27–31 – "Казки Поділля" (2010, 2013, 2016, 2018); 32–35 – "Казки Наддніпрящини" (2009, 2011, 2015); 36 – "Казки степової Кіровоградщини" (2011); 37–38 – "Казки Полтавщини" (2010); 39–40 – "Казки Чернігівщини" (2012, 2018). Використовуючи історико-географічний принцип подання тематики томів (із заходу на схід), учений погрупував тексти згідно з чинним адміністративно-територіальним устроєм: за областю, районом, населеним пунктом, а казки з одного населеного пункту подав за оповідачами. Дотримуючись методики, усі одиниці видання паспортизовані, мають інформацію про оповідачів (наприклад, Григорій

Колобейчук (т. 1) із Гуцульщини, Гаврило Боднар (т. 9) із Покуття, Николай Залуг (т. 17) із Бойківщини, Дмитро Юрик (т. 18) із Закарпаття, Юлій Квіт (т. 24) із Галичини, Ольга Комарницька (т. 27) із Кам'янецьчини, Степан Мотозюк (т. 29) зі Старокостянтинівки на Поділлі, Євдокія Компанець (т. 29) із Плоского на Чернігівщині й інші), коментарі, посилання на покажчик сюжетів східнослов'янської казки [1], словник маложиваних слів, нумерацію, відповідно до тому та наскрізну. У текстах упорядник зберіг діалектизми та оригінальні мовні конструкції. М. Зінчук як фольклорист теоретик і казкознавець, висловив узагальнення й зауваження у передмові й коментарях, що стосуються спорідненості фольклорної традиції українців, особливостей сюжетного, мовностилістичного характеру казок українців різних регіонів. Окрім, переважно казкової, у виданнях вміщено зразки не казкової прози, названі "Суміжним фольклорним матеріалом" (легенди, перекази, зразки народного гумору та сатири, оповідання-спогади про події ХХ ст. тощо). Практична цінність збірників казок, зібраних і упорядкованих М. Зінчуком, полягає в демонструванні стану побутування народної казки українців від кінця 1970-х до 2010-х рр. Записи в центральних і східних регіонах України засвідчили живучість епічної фольклорної традиції в умовах радянського часу, а також стали своєрідним продовженням до збірників П. Чубинського, В. Ястребова, Б. Грінченка й ін. Про осмислення казкознавчої спадщини вченого свідчать публікації С. Корженко [29], М. Дмитренко [20, с. 497].

Висновки. Динаміка міжнародних досліджень народної казки сприяла формуванню об'єктивного погляду вітчизняних науковців на потребу і своєчасність розвідок про казку. Зарубіжний досвід засвоювався академічними фольклористичними школами (зокрема, компаративістикою та школою структуралізму) за потреби продукування нових дисертаційних робіт і відображав налаштування досвідчених науковців на роботу над народною казкою. Створення різноманітних за функціональним призначенням покажчиків сприяло організації науки навколо народної казки, вивченню її природного начала, національної специфіки. Ідея пошуку праоснови та прабатьківщини змінилася на завдання підрахувати кількість існуючих у народній традиції сюжетів і створити підґрунтя для дослідження сучасних записів казок. Масова поява таких видань впливала на теоретичний супровід та облаштування збірників казок, на детальне вивчення структури казкового сюжету. Як приклад, лише у 60-ті рр. ХХ ст. маємо десятки покажчиків казок: покажчик шведських народних казок В. Ліунгмен [32]; класифікацію та бібліографію за покажчиком Аарне С. Томпсона [35] та А. Ковакс [30]; поділ фінських міфічних саг за типами й мотивами Л. Сімонсуурі [34]; покажчик польських народних казок І. Кжижановського [31]. Найвагоміший проект цього періоду обсягом 12 томів – "Енциклопедія казок" під редакцією К. Ранке (Берлін – Нью-Йорк) об'єднав наукову спільноту казкознавців у написанні статей до словника [33]. Ці й багато інших видань суттєво розвинули казкознавчі студії, активізували роботу науковців з архівними фондами та уможливили доступ спільноти до зразків народної оповідної традиції на міжнародному рівні.

Даючи оцінку стану розвитку української науки про народну казку можемо констатувати: 1) українське казкознавство останньої третини ХХ ст. розвивалося в теоретичному і практичному аспектах. Поява багатотомних збірників казок М. Гиряка та М. Зінчука, а також серійних видань Л. Дунаєвської заклали підвалини для подальших теоретичних досліджень; 2) участь українських казкознавців у міжнародних проектах покажчиків сюжетів і мотивів казок засвідчувала про високий рівень методики вивчення жанру. Напрацювання вчених сприяло появі не

лише підручників, покажчиків та енциклопедій, а й кафедр університетів; 3) теоретичні напрацювання Л. Дунаєвської сформували нову школу казкознавства, що орієнтується на міжнародний контекст.

Список використаної літератури

1. Бараг Л. Г. Сравнительный указатель сюжетов: Восточнославянская сказка / Л. Г. Бараг и др. – Л.: Наука, 1979.
2. Березовський І. Казки про тварин / І. Березовський. – К.: Дніпро, 1976.
3. Березовський І. Героїко-фантастичні казки / І. Березовський. – К.: Дніпро, 1984.
4. Березовський І. П. Мудрий оповідач: Українські народні казки, байки притчі та анекдоти / І. Березовський. – К.: Вид-во АН УРСР, 1962.
5. Березовський І. П. Українські казки і східнослов'янська народна оповідальна традиція / І. Березовський // Народна творчість та етнографія. – 1974. – № 4. – С. 36–43.
6. Березовський І. П. Українська радянська фольклористика: Етапи розвитку і проблематика / І. Березовський. – К.: Наук. думка, 1968.
7. Бойко В. Скарби мудрості українського народу: казки, легенди, анекдоти, загадки, прислів'я та ін. / В. Бойко. – К.: Рад. школа, 1966.
8. Бойко В. Дивна сопілка. Українські народні казки / В. Бойко. – Львів: Каменяр, 1989.
9. Бойко В. Г. Українські народні казки / В. Бойко. – К.: Дніпро, 1976.
10. Гарасим Я. І. Слово про Лідію Дунаєвську / Я. І. Гарасим // Автографи до портрета професора Лідії Дунаєвської. – К.: ВПЦ "Київський університет", 2011. – С. 26–28.
11. Гиряк М. Багатство бережене віками / М. Гиряк // Дружно вперед Братислава. – 1964. – С. 1–12.
12. Гиряк М. Українські народні казки Східної Словаччини / М. Гиряк. – Братислава; Пряшів, 1965–1979. – Т. 1–7.
13. Гиряк М. Вступні формули українських народних казок Східної Словаччини / М. Гиряк // Дукля. – 1970. – № 1. – С. 78–80; № 2. – С. 78–80; № 3. – С. 78–80; № 4. – С. 78–80; № 5. – С. 78–80; № 6. – С. 74–77.
14. Гиряк М. Епітети як засіб стилю казок Петра Ілька / М. Гиряк // Дукля. – 1972. – № 5. – С. 76–77.
15. Гиряк М. Заключні формули українських народних казок Східної Словаччини / М. Гиряк // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – 1972. – № 6(1). – С. 201–226.
16. Гиряк М. До питання стилю побутових казок українців Східної Словаччини / М. Гиряк // Записки Наукового товариства. – № 7. – 1979. – С. 147–159.
17. Гиряк М. Народна проза Старинської Долини / М. Гиряк // Науковий збірник Музею української культури у Свиднику. – 1979. – № 9(2). – С. 303–617.
18. Грицай М. С. Українська народно-поетична творчість / М. С. Грицай, В. Г. Бойко, Л. Ф. Дунаєвська. – К.: Вища школа, 1983.
19. Давидюк В. Ф. Первісна міфологія українського фольклору / В. Ф. Давидюк. – Луцьк: Вежа, 1997.
20. Дмитренко М. Українська фольклористична енциклопедія / М. Дмитренко. – К.: Сталь, 2018.
21. Дунаєвська Л. З живого джерела. Збірник казок у записках українських письменників XIX–XX ст. / Л. Дунаєвська. – К.: Рад. школа, 1990.
22. Дунаєвська Л. Золота книга казок. Українські народні казки / Л. Дунаєвська. – К.: Веселка, 1990.
23. Дунаєвська Л. Семиліточка. Українські народні казки у записках та публікаціях українських письменників XIX – поч. XX ст. / Л. Дунаєвська. – К.: Веселка, 1990.
24. Дунаєвська Л. Ф. Українська народна казка / Л. Дунаєвська. – К.: Вища школа, 1987.
25. Дунаєвська Л. Ф. Українська народна проза (легенда, казка). Еволюція епічних традицій / Л. Дунаєвська. – К.: Бібліотека українця, 1997.
26. Дунаєвська Л. Персонажна система української народної міфологічної прози. Аспекти поетики / Л. Дунаєвська. – К.: Бібліотека українця, 1999.
27. Карпенко С. Д. Міфологічні мотиви в українських народних казках про тварин / С. Д. Карпенко. – Біла Церква: Білоцерківдрук, 2008.
28. Карпенко С. Д. Сюжетний покажчик українських народних казок. За матеріалами фотокопії рукопису М. П. Андреева / С. Д. Карпенко. – Біла Церква: Білоцерківдрук, 2015.
29. Корженко С. Микола Зінчук зібрав вісім тисяч казок / С. Корженко // Газета по-українськи. – 2011. – № 156. – С. 12. – Електронний ресурс. – Режим доступу: <https://m.gazeta.ua>.
30. Kovács A. Aratótiadák típusmutatója. A magyar falucsúfólók típusai (AaTh 1200–1349). – Budapest, 1966.
31. Krzyżanowski J. Polska bajka ludowa w układzie systematycznym. – T. I–II. – Wyd. 2. – Warszawa, 1962–1963.
32. Liungman W. Die schwedischen Volksmärchen. – Berlin, 1961.
33. Ranke K. Enzyklopädie des Märchens. Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung. Bd. 1, 2. Berlin – New York, 1977.
34. Simonsuuri L. Typen- und Motivverzeichnis der finnischen mythischen Sagen. – FFC. – №182. – Helsinki, 1961.
35. Thompson S. The Types of the Folktales. A Classification and Bibliography. Antti Aarne's "Verzeichnis der Märchentypen". – FFC N. – №3. – Second rev. – FFC 184. – Helsinki: Academia Scientiarum Fennica, 1961.

References

1. Barag, L. G., Berezovskij, I. P., Kabashnikov, K. P., & Novikov, N. V. (1979). *Sravnitel'nyj ukazatel' sjuzhetov: Vostochnoslavjanskaja skazka* [Comparative Index of Plots: East Slavic Tale]. Leningrad: Nauka. (In Russ.).
2. Berezovskij, I. (1976). *Kazky pro tvaryn* [Tales about Animals]. Kyiv: Dnipro. (In Ukr.).
3. Berezovskij, I. (1984). *Heroiko-fantastychni kazky* [Heroic and Fantastic Tales]. Kyiv: Dnipro. (In Ukr.).
4. Berezovskij, I. P. (1962). *Mudryi opovidach: Ukrainski narodni kazky, baiky prytychi ta anekdoty* [Wise Narrator: Ukrainian Folk Tales, Fables, Parables and Anecdotes]. Kyiv: Vyd-vo AN URSSR. (In Ukr.).
5. Berezovskij, I. P. (1974). *Ukrainski kazky i skhidnoslovjanska narodna opovidalna tradycja* [Ukrainian Fairy Tales and East Slavic Folk Narrative Tradition]. *Narodna tvorčist ta etnografiia*, 4, pp. 36–43. (In Ukr.).
6. Berezovskij, I. P. (1968). *Ukrainska radianska folklorystyka: Etapy rozvytku i problematyka* [Ukrainian Soviet Folklore Studies: Stages of Development and Issues]. Kyiv: Naukova dumka. (In Ukr.).
7. Boiko, V. (1966). *Skarby mudrosti ukrainskogo narodu: kazky, lehendy, anekdoty, zahadky, prysliv'ia ta in.* [Treasures of Wisdom of the UKRAINIAN People: Fairy Tales, Legends, Anecdotes, Riddles, Proverbs, etc.]. Kyiv: Radianska shkola. (In Ukr.).
8. Boiko, V. (1989). *Dyvna sopilka. Ukrainski narodni kazky* [Mysterious Flute. Ukrainian Folk Tales]. Lviv: Kameniar. (In Ukr.).
9. Boiko, V. G. (1976). *Ukrainski narodni kazky* [Ukrainian Folk Tales]. Kyiv: Dnipro. (In Ukr.).
10. Harasym, Ya. I. (2011). Slovo pro Lidiu Dunaievsku. In: *Avtografy do portreta profesora Lidii Dunaievskoi* [A Word about Lidiia Dunaievka. In: Autographs to the Portrait of Professor Lidiia Dunaievka]. Kyiv: VPTs "Kyivskiy universytet", pp. 26–28. (In Ukr.).
11. Hyriak, M. (1964). Bahatstvo berezhene vikamy [Wealth Preserved for Centuries]. *Druzhno vpered* (pp. 1–12). Bratislava. (In Ukr.).
12. Hyriak, M. (1965–1979). *Ukrainski narodni kazky Skhidnoi Slovacchyny* [Ukrainian Folk Tales of Eastern Slovakia]. T. 1–7. Bratislava – Priashiv. (In Ukr.).
13. Hyriak, M. (1970). Vstupni formuly ukrainskykh narodnykh kazok Skhidnoi Slovacchyny [Introductory Formulas of Ukrainian Folk Tales of Eastern Slovakia]. *Duklia*, 1, pp. 78–80; 2, pp. 78–80; 3, pp. 78–80; 4, pp. 78–80; 5, pp. 78–80; 6, pp. 74–77. (In Ukr.).
14. Gyriak, M. (1972a). Epitety yak zasib stilii kazok Petra Ilka [Epithets as a Means of Style of Petro Ilko's Fairy Tales]. *Duklia*, 5, pp. 76–77. (In Ukr.).
15. Hyriak, M. (1972b). Zakliuchni formuly ukrainskykh narodnykh kazok Skhidnoi Slovacchyny [Final Formulas of Ukrainian Folk Tales of Eastern Slovakia]. *Naukovyi zbirnyk Muzeiu ukrainskoi kultury u Svydnyku*, 6(1), pp. 201–226. (In Ukr.).
16. Hyriak, M. (1979a). Do pytannia stilii pobutovykh kazok ukrainsiv Skhidnoi Slovacchyny [On the Question of the Style of Everyday Fairy Tales of Ukrainians in Eastern Slovakia]. *Zapysky Naukovoho tovarystva*, 7, pp. 147–159. (In Ukr.).
17. Hyriak, M. (1979b). Narodna proza Starynskoi Dolyny [Folk Prose of the Starynska Dolyna]. *Naukovyi zbirnyk Muzeiu ukrainskoi kultury u Svydnyku*, 9(2), pp. 303–617. (In Ukr.).
18. Hrytsai, M. S., Boiko, V. G. & Dunaievskia, L. F. (1983). *Ukrainska narodno-poetychna tvorčist* [Ukrainian Folklore]. Kyiv: Vyscha shkola. (In Ukr.).
19. Davydiuk, V. F. (1997). *Pervisna mifolohiia ukrainskogo folkloru* [Primitive Mythology of Ukrainian Folklore]. Lutsk: Vezha. (In Ukr.).
20. Dmytrenko, M. (2018). *Ukrainska folklorystychna encyklopediia* [Ukrainian Folklore Encyclopedia]. Kyiv: Stal. (In Ukr.).
21. Dunaievskia, L. (1990a). *Z zhyvoho dzhereła. Zbirnyk kazok u zapysakh ukrainskykh pysmennykh XIX–XX st.* [From a Living Spring. A Collection of Fairy Tales in the Records of Ukrainian Writers of the 19th – 20th Centuries]. Kyiv: Radianska shkola. (In Ukr.).
22. Dunaievskia, L. (1990b). *Zolota knyha kazok. Ukrainski narodni kazky* [The Golden Book of Fairy Tales. Ukrainian Folk Tales]. Kyiv: Veselka. (In Ukr.).
23. Dunaievskia, L. (1990c). *Semylytochka. Ukrainski narodni kazky u zapysakh ta publikaciiakh ukrainskykh pysmennykh XIX – poch. XX st.* [Seven-year-old. Ukrainian Folk Tales in the Records and Publications of Ukrainian Writers of the 19th – early 20th Centuries]. Kyiv: Veselka. (In Ukr.).
24. Dunaievskia, L. F. (1987). *Ukrainska narodna kazka* [Ukrainian Folk Tale]. Kyiv: Vyscha shkola. (In Ukr.).
25. Dunaievskia, L. F. (1997). *Ukrainska narodna proza (lehenda, kazka). Evoluiciia epichnykh tradytsii* [Ukrainian Folk Prose (Legend, Fairy Tale). Evolution of Epic Traditions]. Kyiv: Biblioteka ukrainsia. (In Ukr.).
26. Dunaievskia, L. (1999). *Personazhna sistema ukrainskoi narodnoi mifolohichnoi prozy. Aspekty poetyky* [Character System of Ukrainian Folk Mythological Prose. Aspects of Poetics]. Kyiv: Biblioteka ukrainsia. (In Ukr.).
27. Karpenko, S. D. (2008). *Mifolohichni motyvy v ukrainskykh narodnykh kazkakh pro tvaryn* [Mythological Motifs in Ukrainian Folk Tales about Animals]. Bila Tserkva: Bilotserkivdruk. (In Ukr.).
28. Karpenko, S. D. (2015). *Siuzhetnyi pokazhchyk ukrainskykh narodnykh kazok. Za materialamy fotokopii rukopysu M. P. Andreieva* [Plot Index of Ukrainian Folk Tales. According to the Photocopy of the Manuscript of M. P. Andreiev]. Bila Tserkva: Bilotserkivdruk. (In Ukr.).
29. Korzhenko, S. (2011). Mykola Zinchuk zibrav visim tysiach kazok [Mykola Zinchuk Collected Eight Thousand Fairy Tales]. *Gazeta po-ukrainsky*, 156, p. 12. <https://m.gazeta.ua>. (In Ukr.).
30. Kovács, A. (1966). *Aratóriadák típusmutatója. A magyar falucsúfólok típusai (AaTh 1200–1349)*. Budapest.
31. Krzyżanowski, J. (1962–1963). *Polska bajka ludowa w układzie systematycznym* [Polish Folk Tale in a Systematic Order]. T. I–II (Wyd. 2). Warszawa. (In Polish).
32. Liungman, W. (1961). *Die schwedischen Volksmärche*. Berlin.
33. Ranke, K. (1977). *Enzyklopädie des Märchens. Handwörterbuch zur historischen und vergleichenden Erzählforschung*. Bd. 1, 2. Berlin – New York.
34. Simonsuuri, L. (1961). *Typen- und Motivverzeichnis der finnischen mythischen Sagen* FFC 182. Helsinki.
35. Thompson, S. (1961). *The Types of the Folktale. A classification and bibliography. Antti Aarne's "Verzeichnis der Märchentypen"*. FFC N №3 (Second rev.). FFC 184. Helsinki: Academia Scientiarum Fennica.

Надійшла до редколегії 17.01.21

Svitlana Karpenko, PhD in Philology, Associate Professor
 ORCID: 0000-0003-0700-2036
 e-mail: svitlanka_nova@ukr.net
 Bila Tserkva National Agrarian University, Bila Tserkva, Ukraine

ASPECTS OF STUDYING THE UKRAINIAN FOLK TALE IN THE LAST THIRD OF THE 20th CENTURY: FORMATION OF A NEW SCHOOL OF TALE SCIENCE

The last third of the 20th century in folklore is marked by the revival of methodology and editorial practice. International experience in studying fairy tales (creation of indexes, dictionaries, and theoretical research) had a positive effect on the development of Ukrainian storytelling, in particular its international character, but negatively created an atmosphere of national inferiority of Ukrainian science, inability to discover something new and original in its own folklore. The basis for writing our study was the work of Ukrainian storytellers (I. Berezovskij, M. Gyriak, M. Zinchuk, L. Dunaievskia), dating from the last third of the 20th century. The study also uses fairy tale works of domestic and foreign scientists in their consistent and logical interaction; points to the international issues raised by scholars in relation to the study of folk tales, its genre basis and poetics. Based on the review of collections of fairy tales, conclusions are made about the dynamics of improving the methodology of recording and publishing fairy tale narratives.

Giving an assessment of the state of development of Ukrainian science of fairy tales, we can state: 1) Ukrainian storytelling of the last third of the 20th century developed in theoretical and practical aspects. The appearance of multi-volume collections of fairy tales by M. Gyriak and M. Zinchuk, as well as serial editions by L. Dunaievskia laid the foundations for further theoretical research; 2) the participation of Ukrainian storytellers in international projects of indexes of plots and motives of fairy tales testified the high level of methods of studying the genre. The work of scientists has contributed to the emergence not only of textbooks, indexes and encyclopedias, but also university departments; 3) L. Dunaievskia's theoretical works formed a new school of fairy tale studies, which focuses on the international context.

Keywords: Ukrainian folk tale, fairy tale studies, folklore, collections of fairy tales.